

Изази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф. на по год.
3 ф., на четврт године 1 ф.
и 50 новчића.

За све остале земље и
ЈЕВРОП и АМЕРИКУ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Л И С Т ЗА ПОЛИТИКУ И БЪИЖЕВНОСТ.

Претплата плаћа се у два
лених писмама непосредно
администрацији „Гласа Цр-
ногорца на Цетиње, а може
се и картом упућеном на
пошту у Котор. Дописи ши-
ља се уредништву. Руко-
писи се не враћају.

За огласе плаћа се, по
простору који заузму на
петица, 7 новчића од реда
за први пут, а за сваки
даљи пут по 5 новч. За
огласе веће и на дуже
вријеме попушта се.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 9 маја.

Заслужје да догађај са рускијем парабродом „Костромом“ изложимо питање нашим читаоцима. Овај параброд пришада руској тако званој доброволној флоти, која држи у свези руске приморске луке са последњим источнојем крајевима пространига царства. Наравно, ту на првом мјесту иста флота служи саму државу. Одједном протјело се на Босфору, да се томе на пут стави каква сметња, сматрајући ове параброде као ратне са трговачком заставом. Кад је „Кострома“ заустављена била, на протест руског посланика у Цариграду, Порта је одговорила, кад би Турска испунила руски захтјев, да би морала отворити пролазак кроз Дарданелс и Босфор ратним транспортима и другим државама. По томе питању била је почела задна питања у велике да се занима. По истом питању велики везир Кјамил-наша хтио је да изнесе питање пред форум великих сила. Но Султан није тај пут усвојио, него сам питање ријешило на већ познати начин.

Петроградско *Новос Време* не види томе покушају Портине повода тако озбиљнога, да наведе Турску на врло опасан за њу ризик озбиљнога сукоба с Русијом. „Но и ако би се нашло међу савјетницима Султановијем, који би на то ишли из сопственога побудења или услед каквога потицања с двора, не може се претпоставити, да међу тим савјетницима нема људи способних, који сматрају својом дужношћу отворити очи своме господару, чије је мирољубље већ добро познато.“ Којим је начином поравнати цар „Костромом“, петроградски лист не зна, али тражи пуно слободу проласка рускијем трговачкијем бродовима кроз више именоване тјеснаце, особито и с тога гледишта, да се уклони за убудуће један од главних повода неспоразумљења између Цариграда и Петрограда. „Руска влада постојано је откривала жељу, да живи у искреном пријатељству с Турском. Порта има цијелу хрипу доказа тога жељења. Ној је такође добро познато, да између свих јевропских држава, које стоје с Турском у „пријатељским“ односима, Русија с њом поштуна најискреније, без сваких задних мисли, дубоком убјеђењем да „statu quo“, које постоји на турском истоку силом берлинског уговора, може бити једна од гаранција јевропског мира, само ако турска влада схвати, да јој је много корисније живјети с нама у искренијем пријатељскијем односима, који јој јамче у случају нужде јаку помоћ Русије.“

По овом трезвеном говору тако угледног петроградског листа, као да још нијесу биле измијењене дипломатске поте, које су имале ово питање о проласку коначно за убудуће ријешити; али покушеши пос западне питање, која багателаше тако нагли споразум између г. Нелидова и отоманске Порте, добар је знак у овом питању. А најбољи доказ, да је питање ријешено на потпуно задовољство обадвије стране, јесте навијештена посјета Великога Књаза Ђорђа Александровића у Цариграду.

Ми ћемо причекати, да по рускијем листовима саопшито коначно рјешење о проласку руске добровољне флоте кроз турске тјеснаце; међу тим биће умјесно, да још надовестимо шљедече напомене из прошлости, у којима ћемо видјети, како је до јучер

Јевропа Русија на пут стала у помешутијем тјеснацима.

Г. 1841 подписана је у Лондону конвенција између Аустрије, Инглешке, Француске, Прусије и Русије односно Дарданела и Босфора, којом се они тјеснаци затварају проласку ратних бродова иностранјих; а парижкијем трактатом г. 1856 још се к томе Црно море признало неутралијем, тијем да на његовијем обалама не буде ниједнога арсенала, већ један одређени број малијех бродова, који ће служити само петијем обалама. Ове обвезе Русија се опростила за вријеме немачко-француског рата простом изјавом једне окружнице Књаза Горчакова на веле-силе, „да се Његово Величанство Цар већ не сматра обвезан дужностима парижког уговора, у колико му ограничавају суверенска права на Црном Мору.“ У шљед тога лондонска конвенција г. 1871 укинула је неутралијет Црног Мора; али Дарданели и Босфор оставила је исто затворене, дајући право Султану, да у вријеме мира може пропустити ратне бродове пријатељскијех и савезничкијех држава у датим случајевима.

Видјењемо, хоћели сада велесиле хтјети имати саучешћа у ријешену овога чисто турско-руског питања, које су до јучер сматрале јевропскијем питањем.

Појава Бисмаркова у законодавном тијелу немачкоме, на активном политичком пољу, све више занима јевропско новинарство. У Немачкој пак тај догађај сва друга питања за собом оставља. У свом диселдорфском говору, који нам је у предпрошлом броју био брзојавом навијештен, рекао је млади немачки Цар Вилхелм: „У земљи је један господар и то сам ја. Нећу никог другог тријети.“

Ове ријечи Цареве најбоље карактеришу утисак побједе Бисмаркове у Немачкој, а особито на Цара Вилхелма. Према овој пријетњи Царевој с друге стране у народу немачкоме све се више обрће јавно мњење у корист Бисмаркову. Не пролази — нише берлински дописник петроградског *Н. Времени* — што не би ко држао јавни говор у корист Бисмаркову, изашла бронтура, или најпослије и појема. Таква је Die Bismarkade für das deutsche Volk, у којој се петицу заслуге Бисмаркове и популарно плажу добротинства, што је немачкоме народу учинио. Још је силније писмо, такође у стиховима, графа Вестарна управљено Цару. Ово је писмо у три дана већ имало три издања! После кратке уводне хвале Цару, пијесник га моли да саслуша „из немачкијех уста немачку ријеч.“ Нека се млади Цар спомене, што је Бисмарк учинио за отаџбину; нека ублажи свој гњев и поврати своју милост вјерном слуги. Што више, тражи се од Цара, да пође сам у Фридрихсруе и први да пружи руку Бисмарку. Неке друге бронтуре и говори још даље иду. Они оправдавају опозицију Бисмаркову Цару тијем, што је он рођен да влада! Све ово не може бити угодно ни берлинском двору ни влади, него они хоћеду, да сачувају ладнокрвност, и хтјели би очевидно доћи и до неког примирја. На сваки начин, из свега овога види се да је Бисмарков избор јако уздрмао постојећим односима у средини Јевропе.

У Москви је свечано отворена 29 априла француска изложба.

Био је присутан намјесник московскога гувернера и преосвештени Висарион, епископ дмитровски, који је одслужио молебан. Тијем поводом петроградски *Свијет* пише: „Данас је у Москви била велика и још невиђена свечаност. Под сјену московскога Кремља, на поглед мноштва московскијех сабора и цркава, у средини чл. сена рускога народа, који чува хиљадагодишњу руску историју и будућност Русије — отворена је Француска манифактурна изложба! Манифактурна и радена Француска дошла је у госте рускоме народу с најбољима својима производима, и с најбољим жељама у области трговине, тежињом к вјечном пријатељству једнога народа к другоме.“ Сврха је изложбе ове, да стане на пут немачкој трговини у Русији. *Свијет* наставља: „Француска изложба биће Русији корисна. Француски производи на њој ће конкурирати не с рускијем него с немачкијем и инглешкијем производима, и што више она успије у тој конкуренцији, тијем више Москва може отворитијем срцем примати Французе као пријатеље, јерба од рада њихова не може ништа друго пронаћи него добро за Русију... У почетку овога вијека Москва је видјела француску војску, коју је предводио велики војсковођа; сада конач вијека видјеће у Москви сву радену Француску на корист човјечанства. Ако нас ни рат 1812 г. није завадио с Французима, изложба у Москви показује јасно, колико се узрока крије између великијех народа рускога и францускога за вјечно узјамно пријатељство.“

Руски свијет упознаће се не само са производима велике француске индустрије и радности, него ће још боље утврдити пријатељство са францускијем народом. Да се схвати политичка важност ове изложбе, доста се сјетити скорашњег покушаја Немачког Цара Вилхелма да средством своје матере Царице привуче којег саучешника из Француске на изложбу лијенијех извјештани у Берлину. Француска у Берлину није хтјела послати ни један производ свог генија, дочим у Москви сама отвара читаву једну изложбу цјелокупне радности и генија великога народа!

+

Његово Царско Височанство В. Књаз Никола Николајевић стариј.

У риједу 24 априла изјутра рано била је у Петрограду упућена војска распоређена од колодвора све до Петропавловске тврђаве у шпалјер, по Невском и Литејном проспекту. У тој војени на својим мјестима налазили су се Велики Књажеви: Срђ Александровић, Димитриј Констатановић, Никола Михаиловић, Ђорђе Михаиловић, Принц Петар Александровић Оденбуршки. У 9 сати стали су се окупљати на колодвор: Свештенство са Митрополитом петроградским Исидором на челу, чланови државног савјета, министри, преставништва главне инжењирске управе, кољичке управе, штаба, војенијех академија, депутације академије наука, петроградског универзитета, медицинске војне академије, друштва за рањене и боне војнике, добровољног економског и географског друштва, друштва пољоделства, друштва за обрану животине, и другијех друштава, којима је покојник био покровитељем или чланом почаснијем. За тијем дођоше двореке даме и први чиновни Царског Дома са двореким чиновима блаженоч. Великог Књаза и Његовом ближом поедугот. Ту су биле и депутације аустријског и пруског пука, којима је био покојник шефом. После 9-те пријетше Велике Књазиње и Велики Књажеви. За њи-

ма су дошли Књаз Никола црногорски, Принц Алберт Саксен-Алтенбуршки као преставник немачког Цара, Вилхелма и Принц Алберт Виртембершки. Мало прије 10-те стиже Цар и Царица са Великом Књазињом Кешијом Александровном. У 10 пријетје тужни сировод, у ком су били из Севастопоља Велики Књаз Никола Николајевић млађи, а из Москве — Велика Књазиња Милица Николајева, Књаз Евген Максимилјановић Романовски и Принц Александар Оденбуршки. Мртвачка скриња била је прекривена сребријем и цвијетнијем вијеницама. Кад је музика зашвирила „Кол славен наш Господ,“ војска ја ставила оружје пред преи. Блаженочившег Великог Књаза дочека Митрополит Исидор са свештенством и ту одслужи помени. На је Цар са Великијем Књажевима примно мртвачку скрињу из вагона и пренијелу је на мртвачка кола, упрегнута са шест коња, покривена балдахином сребротканим, на ком је била великокњажевска круна.

На се сировод по преисавом церемонијалу кренуо. За мртвачкијем колима био је Цар, Књаз Никола Црногорски и Вел. Књажеви, Министар ратни Ваповски, и свата Царева, Великијех Књажева и иностранјих особа, у којој су се видјели: генерал-адјутант немачког пука граф Лендорф, руски посланик у Берлину граф Шувалов, Црногорски Министар Војо Петровић, бивши српски министар Ђурић и други. За њима је следила у колима Царица и Вел. Књазиње, на двореке даме. За колима чета дворекнијех гранадјера на ближа поедуга покојника. Сировод је завршио: Николајева инжењирска школа, и остада војничка одјељења сво по већ донешеном церемонијалу.

Сировод је дочекала пушњава топова са Петропавловске тврђаве, а на вратима цркве чекали су митрополит петроградски Исидор и киевски Платон са вишим духовенством. Равно у 12 сати Цар са Великијем Књажевима упијели су мртвачку скрињу у цркву и поставили на катафалк под сребротканијем балдахином. У наколо се најшештени многобројни вијеници сребрни и цвијетни, на многобројни ордени на јастучињима. Парастосе су служили оба митрополита. Тек у један сат свршена је била ова тужна свечаност.

У четвртак 25 априла био је парастос у Петропавловској цркви блаженочившему Великоме Књазу. Били су присутни: Књаз Никола Црногорски, Велика Књазиња Марија Павловна, Јелисавета Теодоровна, Јелисавета Маврикијева, Милица Николајева, Анастасија Михаиловна, Војвођкиња Елена Георгијева Мекленбург-Стрелицкаја, сви Велики Књажеви са Принцом Албертом Саксен Алтенбуршким и Принцом Виртембершким. Равно у 2 сати дошли су Њихова Величанства Цар и Царица са Великом Књазињом Кешијом Александровном. Парастос је одслужио стари Митрополит Исидор. Први дан је мртвом тијелу пристунао силни народ; други дан војска — и дан и ноћ.

У петак 26 у 9 сати скупили су се у Петропавловску тврђаву дипломатско тијело, сви великодостојници са суиругама, иностране војене депутације, генерали, адмирал и т. д. У тврђави је још изјутра била распоређена војска разних пукова. У олгару сабора били су: Митрополит Исидор, и архијерискоки Леонтије Варшавски, Сергеје Херсонски, Амвросије Харковски, духовник Њиховијех Величанства протопрезвитер Јанишев, протопрезвитер војеног и поморског духовенства о. Желобовски, духовник блаженочившег Великог Књаза и придворно духовенство. Мало касије су дошли Велике Књазиње и Велики Књажеви. Од иностранјих Августејених особа били су: Књаз Никола Црногорски, принц Алберт Виртембершки и принц Алберт Саксен Алтенбуршки. У цркви су такође присуствовали депутације пукова аустријског и пруског, румунске и српске војске, и од свих рускијех пукова, којима је био покојник шефом.

Равно у 10 сати пренијели су Њихова Величанства Цар и Царица са Великом Књазињом Кешијом, на се одма отпочела литургија. У 12 је почело опшјело, које се свршило у сат послејде подна. Тада су се Цар и Царица и остала Августејених особе опростили са тијелом блаженочившег, на се скриња затворила, коју су Цар и Августејених особе прихватиле

и понијеле до гроба на лијевој страни у цркви, гдје је положена уз грување топова.

Још долазе од свакуда вијеници. Многе вијеница је положено и на дан погребна, међу којима и вијеници српске војске.

Француски лист **Le National** доноси ову лијепу карактеристику блаженопочившег Великога Њазана Николе Николајевића Старијега:

Два човјека, која су се прославила у војничкој историји својих држава, заједно су преминула. Један је био пријатељ француске, и све симпатије наше отаџбине биле су на страни његове свијетле и племените личности. Он је вагда уважаван францускога генија, био је често наш гост, и ми никад нећемо заборавити срдечно предуријетање његово према пресејдици француске ренулике. Високога раста, угледан и величанствен, Велики Њазан пре стаља све својине рускога народа и његове идеале. Велики Њазан, који је обемртно своје име побједама, подиже неумитној смрти, ал до последњег часа стоји на свом мјесту и руководи војничке маневре, које су толико узмириле Беч и Берлин. Велики Њазан се интересирао свачим, што је могло допринијети величини и слави Русије; он је био велики љубитељ коња и унапређивао је земљорадњу. Својим трудољубијем, доступношћу и срдечношћу он је стекао ошћу љубав. Сад је тај велики ум минуо, и велики срце престало бити.

Други покојник, у току скоро стољетног свог живота, био је само хладан рачуница, непоуступив у својој дошљедности, мисао и чирет, више инжењер неголи војник, и неспособан за племенита надачућа. Био би смијешно и срањивати овога човјека са Наполеоном. Али сви уздижу славу генија Моцартова, и сви су такођер дужни да одаду признање великоме војнику пријатељског нам народа, који је тако прије времена преминуо. Име Николе Николајевића Старијега никад неће умријети, останиће дубоки и бесмртни траг у ратној историји последњег стољећа. Рођен г. 1831, он је био трећи син Цара Николе, од 18 година узео га је у војничку службу. После четири године већ је био у Севастопољу, борећи се у храброј руској војсци против коалиције, у коју је била повучена и Француска против својих интереса, из династичких обзира Наполеона III. Кад се расплаћно руско-турски рат г. 1876 за ослобођење Балкана, Његово Вишеанство био је назначен главнокомандујућим дунавском војском, у којој су били тако слави војсковође као што је Тотлебен, Скобељев, Гурко, Ваповски, Обручев, Радечки и Драгомиров. Само у штабу Наполеона I могло се наћи такву плејаду славнијех војсковођа. Прелаз преко Дунава јесте једна од најемљелијех ратнијех операција последњег вијека. Тада је на Дунаву била вода висока, а Турци су бодро чували деону обазу. Инак је прелаз извршен једне ноћи. Два човјека су знала само тачно замислиени план: Велики Њазан Никола главнокомандујући и Драгомиров. Оба су Турци и успјели тој војсци за неколико на пут етапи, то се објашњава особитијем причинама. Још г. 1874 граф Осватијев ишао је у Петроград из Цариграда о питању турске војске; по тада је рат био одложен хвала интригама Берлина, Беча и Лондона, и Турека је одлучила да преустроји војску и да је повијем оружја наоружа. Инак пред руском војском непријатељ је бјежао и тражио милости. Велики Њазан био је до тојнијем вођем тако храбре војске.

О савезу српско-румунске омладине.

Биоградски Одјек доноси:

На велику суботу у 6 и 3 четврти часа из јутру крену се академско друштво „Обилић“, на броду „Софија“ и крену низ Дунав пјевајући „Српску зору“. У 7 часова у вече били смо већ у Кладову, гдје нас је грађанство са српском влашћу дочекало срдечно са свирком и пуцњавом прапција. У Кладову преноћисмо. Освају дан свијетлог Христовог Васкрсења. Око десет часова прије подне стиже на Турне-Северина на броду „Десница Дома“ у Кладову професор јашког универзитета г. Давидовичу са депутацијом румунских љака. Сустрет румунске и српске омладине био је ванредно срдчан. Пошто су се поздравил и изљубили другови и пријатељи, румунска депутација позва српске другове да им дођу у госте на румунско земљиште. По прије полака пријатељи се лијепо почастине шапањем.

У Турни-Северину бјеше српским гостима спреман ејајан и величанствен дочек. Народ бјеше прекривно облау. У првим редовима етажаху румунски другови са приређивачким одбором, српска оштинска са љацима српске школе, војна музика, безброј грађанства, мушко и женско, старо и младо официри и чиновници. Кад је „Десница Дома“ пристала уз румунско земљиште закрување прапције и закрупне громовити усклици: *vive la Serbie!*

Sretreasca! Срби се олазиваху: *vive la Romania!* Живјела Румунија! Војна музика засвира српску химну.

Кад је музика престала, професор букурешког универзитета г. Василије Уреку поздравил српске госте бујним и одушевљеним говором. Г. Уреку је врло даровит бесједник; у бесједи својој говораше о српском и румунском братству и пријатељству кроз толике вјекове, о заједници интереса њихових у садашњости и сложном раду у будућности и поздравил госте свесрдном добродошлицом. На овај поздрав одговорио је у име српских љака и гостију професор г. Андоновић. За вријеме оба говора орили су се бурни узвици: живјела Румунија! живјела Србија! — За тим настаде здрављење, грчење и љубљење. Пошто још међународна пјевачка дружина северинска отијела српску химну, српски и румунски љаци одоше у саборну цркву, те се помолше Богу и наизмјенице неколико пута отијеваше „Христос васкресе“ на словенском, румунском и грчком језику.

Из цркве сви одоше на велики северински трг, те у одишаше неколико игара српских и румунских. Одатле се сви упутише српској школи, гдје их дочека здравни управитељ школе и позва дружине да остави у српској школи своје заставе. — Силан свијет пратио је свуда српске и румунске љаци и кликовао. Застава „Обилићеној“ спак се дивно, јер је заиста дивна и величанствена. — Турна је била сва на погама и на улицама; сви варош оквићена српским и румунским заставима и зеленилом изгледаше заиста дивно и свечано. Из српске школе отишло се у хотел „Јевропу“, гдје је оштинска северинска спремила ручак за 300 гостију. И српски гости и румуни заједно са готову се ру гдје се напјало румунском братству и солидарности, ослобођењу и јединству српских и румунских сународника, који су под туђином, са Србијом и Румунијом. Г. Уреку говорио је и овом прилом заносно и дивно. Његова здравца попраћена је бурним и одушевљеним узвицима: живјели Срби и Румуни! По што је г. Андоновић одговорио у истоме смислу на здравицу и поздравно Румунији и румунском народу и њиховом трајном пријатељству, падале су одушевљене здравце једна за другом са обадвије стране.

Ручак је завршен у 3 часа по подне, те се послеје тога гости размјестише по етаповима. Неки су се мало одмарали, а многи одмах поврјели на варошко штампане гдје је сила свијета било.

У 8 и по часова у вече почет је концерт у хотелу „Аноло“. На концерту је највише пјевало друштво „Обилић“, једну је пјесму пјевало међународно пјевачко друштво и декламације су звјере српске и звјере румунске декламације. Пространа дворана била је дунком пуна и мушкога и женскога свијета, који је српске пјесме поздрављао са бескрајним одушевљењем и тражио да се свака попови, по пошто је програм концерта био велики и обилат, пјесме се на жалост нијесу могле понављати. Око 11 часова завршен је дан бакљадом која је проијела кроз главније улице с војеном музиком. Пошто се на тргу одиграло неколико игара другова се развило кликујући: живјели Срби и Румуни! живјела Србија и Румунија!

Други дан Ускреса била је у 9 часова конференција српских и румунских љака у хотелу „Аноло“. На конференцији се вије кало о народним задацима српског и румунског народа, о мјерама за одржање српске и румунске народности под туђим господарством, о солидарности обдана народа и т. д. Ту је ријешено да румунски љаци враће српским посјету о Ускресу идуће године, а ове године у септембру да се сазове у Букурешу конгрес љака из балканских земаља. У исто тријеме чух ријешено да се у Турни-Северину подигне споменик који ће бити сједок и видљив знак суерота омладине дивни пријатељских држава и народа и њиховог братства и пријатељства.

Са конференције пошло се на ручак. Кад су љаци спазили на прозорима професоре Уреку и Андоновића, замолше их да сиђу доле, посадише у кола, непретоме коње, на их на рукама превозаше донекле из захвалности за њихове патристичке госте и здравице.

Српски и румунски љаци послаше још пресејдици румунске владе генералу Флореску ову захвалност телеграфом:

„Српски и румунски љаци шаљу вам, а поред вас и цијелој влади изјаву дубоке захвалности за вишу благонакљону пажњу приликом нашег братског састанка.“

И ручак се сврши. Српски гости са својим румунским друговима кренуше се на обалу, гдје их чекаху два спремна брода „Десница Дома“ и „Мон Невир.“ Збратамљена и бујна младеж није се могла тако лако растати, но их румунски другови испратисе с војном музиком до Радујева, гдје их Радујевчане доч каше с вином и мезетом, а Радујевчанке обасеуше китама цицјећа. Пошто су нас овдје лијепо напш честити Радујевчани дочекали и почастили обилато, опростисмо се и изљубисмо с румунским друговима, те један дан нас оде за Неготин, а један за Биоград у друштво са једним румунским љаком.

Даље Одјак пише:

24. ов. мјес. у вече, вратило се један дан наших великошколаца из Турне. Том приликом дошао је с њима у нашу средицу, као гост г. М. Сигалеа, медесинар из Јаша. 25. ов. мјес., у три часа по подне, исекушо се био велики број великошколаца у сали Велике Школе, и то су дочекали свог милог госта. Кад је Сигалеа прашен неколицином наших другова и наших млађих књижевника, ступио у салу, заохри се из свију грла: „живјела Румунија!“ Ови узвици понављали су се бурно и одушевљено неколико пута. За тим је Ђока Милентијевић, философ IV. године, у име свију великошколаца поздравил госта живом и језгровитом бесједом, која гласи:

„Мило ми је што ми се указала прилика, да те у име мојих другова свију великошколаца, искрено и свесрдно поздравим: добро нам дошао драги брате Сигалеа! Ми смо веома задовољни и срећни што данас у нашој средини видимо тебе, дична и поносна сина братског нам народа румунског. На што је то што нас Србе и Румуне тако тјесно везује? То је слична историјска прошлост, слична јуначка прошлост, слична јуначка борба за слободу против тираниа и угњетача Балканских народа, то су једнаке мисли, тежње и жеље за љепш и сјајнију будућност, која предстоји како нама, тако и братском народу Румунском. Братске и пријатељске везе између Србије и Румуније потврђене су ошито и најновијим догађајима. И данас жисне у души сваког српског патристе значајне ријечи блаженопокојеног кназа Михаила: „Извјесном пријатељу у приликама неизвјесним.“ Веома је спасоносна и срећна мисао српске и румунске омладине, да се узјамно зближе и упознају. Источно питање, које европска дипломатија са својих себичних интереса непрестано износи на дневни ред пред Европски форум, час у једној, час у другој форми, а никако неће да га приведе крају, да ријешити и скине с дневног реда нити пак хоће да дозволи балканским народима, да га они ријеше онако, како то захтијевају: правда и национални осјећаји, — то источно питање, велим, налаже нам да не смијемо ни часа чекати, нити смијемо остати и даље ревнодушни. Оно нам претом указује да иружимо један другом братску руку, да оснујемо балкански савез, о који ће се као о тврди бедем ломити и рушити свака сила и тиранија, која нам неда мира на нашем рођеном и крвљу откупиљеном отпшину, већ нас непрестано којекаквим интригама завађа и цијена. Не мање се осјећам ерећан и задовољан, што преко тебе могу захвалити и заблагодарити браћи Румунима на сјајном и пријатељском дочеку наше омладине у Турни-Северину. Дај Боже да се овакви пријатељски пријезми што чешће догађају и с једне и с друге стране.“

Чим говорник заврши свој поздрав са свију страна чу се бурно плескање. Узвицима: „Живјела Румунија! живјела румунска омладина!“ не бијаше краја. За тим је Сигалеа на француском језику отпоздравил Милентијевићу. У свом одушевљеном, и пуном ефекта говору нагласио је, да и румунска омладина дијели исто мишљење у погледу ријешења источног питања. Балканске државе, вели он, нијесу довољно снажне, да свака за себе, на своју руку, пресејече тај Гордијев чвор, с тога треба да се узјамно зближе, и да на основу науке мирно и у споразуму ријеше ту ствар. А тај посао треба да прихвати омладина, која се бави науком. На крају говора узвикнуо је српски: „Живјела Србија!“

За тим је Сигалеа на француском језику прочитао резолуцију, коју су у Турни закључили у споразуму наши и румунски љаци. Резолуција је одмах преведена на српски језик и примљена је с највећим одушевљењем. Збор је из своје средине изабрао пет потписника, који ће ју поднети и то у два егземплара: један на српском а други на француском језику. Оба егземплара напсаше се на пергаменту и чувати као споменици у омазд. архиви.

По што су денешама поздрављени румунски љаци у Букурешту и Јашу, наш мило гост Сигалеа опростно се са великошколцима и отишао да разгледа Народну Библиотеку и Музеј.

Резолуција, која је усвојена на скупу српских и румунских љака у Турни Северину, гласи од ријечи до ријечи:

„Ријешење народног питања у југо-словенској Јевропи снада у најважније и најхитније задатке нашег времена. Од тога зависи оружјем јевропскога мира у првоме реду.“

Народносно питање протеже се не само на државни живот већ и на укупан културни и друштвени живот једног народа! Све док је један народ у положају депозитираном и нема политичких права, све док се не може културно развијати. И друштвено измирење је не могуће све док постоје елементи, који, ослањајући се на права средњевјековног завојевача, са ванредним мјерама руше мир и могућност мирног развитка народности.

Српски и румунски љаци прожматли увјерењем, да је исељавање народности на Истоку узрок тога несретнога стања и да оно спречава да упознају њихове заједничке интересе, састали су се ради заједничке и солидарне акције за националну културу и предажу:

1. Сваки универзитет у карпато-балканским земљама бира комисију у 5 делогата.

2. Ти преставници разних универзитета састаће се у једну конференцију да утврде основицу за будући заједнички рад и да обилеже програм.“

ЗУЛУМИ У СТАРОЈ СРБИЈИ.

Биоградски листови под овом рубриком доносе од неког доба гласове из Старе Србије, који згражавају. Независности пише један урођеник из Старе Србије шљедеће:

У цијелом косовском вилајету, а нарочито у околини Призрена пошла се права хајка на Србе и српско име. Дивљи и разуздани Арнаути не цијене живот једног Србина више, по што му вриједи пушчани метак, те нема скоро дана, кад не падне по једна или више жртава. Срби се убијају јавно у по бијела дана као каква дивљач, а њихова имања присвајају разбојници, тако, да су се многа чиста српска села скоро раселила. До прије двије три године у селу Љубижду које лежи до самог Призрена бјеху све сами Срби, а сад у њему једва ако има 10 српских кућа. Тако у Подгору, тако у Подримљу. Њихони становници да би сачували живот свој и своје дјете, напустише своја отаџбита да се туђин по њима башкари и ужива, а они се потуцају од пемила до недрага.

Турске мјесне власти не само да сво ово равнодушно гледају, но њихови чиновници јавно говоре Србима који на тужбу дођу: „Потурчите се, па вас од „хајдука“ не ће никад ни глава забоеен“. Тако нам говоре власти, тако и Арнаути!

Употврду свега овога своју именовати разбојништва и зулуме што их Арнаути у најновије вријеме почишше:

Прије неког времена 60 Арнаута нападше у сред дана на село Севце. Сво српске породице затворе у куће и поставе стражу, а други скупе сву стоку и обрају. Том приликом убили су на мјесто пет жена, које су се усудиле да из куће поради нужде ишају. Зликовци су се у селу бавили скоро до саме ноћи, а неколико сељана, који су ван села били видјевши шта се ради, отрче у Призрен да помоћ са напошину. Ну млађи чиновници не хтједше их саслушати нити их чустиги пред нашу, већ им рекоше да сјутра дођу само зато, да би Арнаути дотле са стоком измакли.

Андреја Михаиловић из варошице В. Оче понао је од куће да пешто крпи у једном дућалу. Пролазећи поред дворашта Деме Селмановића јурне на њега нас кога Андреја у одбрани удари штапом. На то нетрчи Деме са још шест Арнаута и Андреју убију из пушака.

Тому Симића, који бјеше пошао у Призрен да није прода пресрели су Арнаути и убили.

Арсан Топал, Ајруз Тангић са двадесет друга дођо једног дана пред кућу Трифуна Симића из варошице Ораовица, па га изава из куће и ушита:

— Комисија, имаш ли кафе?
— Имам — одговори им Трифуна.
На то Арсан потеже пушку и уби га на мјесто.

50—60 Арнаута нападну ноћу на кућу Томе Некића у селу Љубижду, оикола кућу, па је запале заједно са свом храном која се по етајама у близини куће налазила. Храна је сва изгорела, а сељани једва с муком спаеу чељад.

Слав, Циганин, прије неколико дана убио је ножем у сред бијела дана у самом Призрену једног српског дјечака од 13—14 година, на мирно и спокојно отишао кући као да ништа није ни било.

Ну највећа зла чине закушници царског десетка: Руета Реџеновић и Ука Имеровић из Кабана. Руета је закупио снахуике око Сиринића и Срџке, а Ука Подгор и Подримље.

Ука са својим друштвом од којих су понајвећи зликовци: Ука Имер-Баковац, Абедин Сулејман, Шаћир Ама ефендија, Амаз Цаферов, Сеза Бајрамов, Незир Арифовић и други чине чуда по околним селима, на им је и то све мало, но су завели свадбарину и сваки Србин који хоће да се жени мора им платити 5 лира, а толико и родбина невјесте.

Руета опет крстари по селима са 30 друга, на чим у које село дође, тјера сељане да их чисте, да исеку јагњад и живину, па ако не буде задовољан са ручком, он издвоји прве људе, па их јавно на сред села батина, па послеје са по неколико лира унијени остављајући им најкраћи рок. Тако је ту скоро зацијенио и узео од Тодора Вељковића из Г. Села 30, од Ристе Петковића 40, а од Ивана Илића 50 лира, да и непомисмо многе сиротане, које је оглобио са 10—15 лира. Тај исти Руета позвао је једног мла-

диња јединица сива неког Јешкеовића из Горњег села, да му покаже пут и одведе га у Сирињске. Кад су били изван села, викне дјетету: „Стој свињо, на затвори очи“. Дјетете се уплаши и посудна, а он се стане измицати бројећи кораке, на кад се измакао на 30 корака, потегне револвер и убије га. За тим се врати у село и каже сељанима да иду и узму младића.

Ето ово неколико примјера само довољно је, да представи бар приближно жаљосно стање у коме се овамо Срби налазе, и ако је све ово само стотинити дио, једна бљидеца слика наших јада и наших страдања. Независност надостава: „Дјела која су ту изложена, не подлеже никакој сумњи. И ми га то обраћамо највише представника турске власти и владе, да овај ствари покладе довољно обзира; јер по нашем мишљењу, анархија, у Старој Србији достигла је већ такви степен, да је способна да буде предмет међународног поуредовања. А у интересу је, како општа мира, тако и саме турске владе, да до тога не дође.“

ИЗ НАШИХ И СТРАНИХ ЛИСТОВА.

Загребачки Obzor пише:

Дана 6 септембра биће сто година да је цар Леополд II. окружен у Прагу чешким краљем. На прославу тога догађаја Чеси су приредили величанствену господарско-обртну изложбу, која се је јучер свечано отворила.

Поред повода, којим је изложба приређена, она је, по првој намјери, имала бити строго господарска и обртна, без малог којег народно политичкога обилежја. Она није имала бити друго већ да тако речемо доказом способности краљевине Ческе; она је имала доказати свијету све што може Ческа на трговачком и обртном пољу; колико ли је она на том пољу напредовала. По данас није то једини значај изложбе; данас има она и народно политичку тенденцију: чешко-славенску тенденцију.

Да је томе тако, највише се има захваљати Немцима Ческе, који се непријатељски држе према изложби, који су јој стварали и стварају јој свакојаким неприлика, који код ње не судјелују и одвраћају друге од судјеловања. Овај факат констатирамо, али га ни мало не жалимо. Њихово држање према питању о изложби је допринијело младоческој побједи и оној опреси, коју је нагодба нашла код народа. Осим тога на овај начин изложба чешка и носи на себе славенски карактер. Све што се види на изложби, све је чешко; све пружа слику колико може народ чешки на пољу знаности, обртности и пољоделства. Да Немци учествују, рекло би се да су они понавјине допринијели успјеху изложбе. Свако се знаде да је све чешко. Чешко у двојаким смислу: прво, јер је народ сам све приредио уз непријатно држање њемаца и владе; друго јер све што је изложено чешко је, домаће је, без туђега утјецаја.

Није се дакле чудити што цијели свијет гледа са великом симпатијом на Праг; што са свих страна славенскога свијета дође гости у пријестоницу Ческе државе. Нема Славена, који данас не осјећа најживљу симпатију за чешки народ; нема Славена, који се са чешким сувародњацима неби поносио. Код Чеха народна је свијест пробудјена, као код мало којег славенскога народа. Чех се бори за своја народна права живаво, мужевно, одважно, поред свих потешкоћа и неприлика, поред свих противности. Чех слави даномице нових побједи: не само на народном и политичком пољу, већ на просвјетном и господарственом. Чешка књижа и знаост чешка могу се данас патјосати са оним првих народа; напредак чешког народа и развитак на материјалном пољу стављају га у ред са првим народима Јевропе. У Аустрији чешки народ данас предвја свим славенским народима: ради се против Ческој, али се без Чешке не може. По главна за слуга Чеха — по нашем мишљењу — та је да они осјећају славенску солидарност. У Аустрији они посе барјак културне солидарности славенске. Ово је битни дио њихова програма, њихова живота, њихове дјелатности. Они су у исто доба и на исти начин Чеси и Славени. Ниједан славенски народ као чешки не зна спојити славенску мисао, славенски kultus и славенски задатак са великим начелима слободе, коју је Чех знао развити кад остала Јевропа није за њих знала.

На изложби Ческој, свијет ће увидјети, што ли може и што ли знаде Чех — увидјети ће да је и Славен већ диолик просвјете и напретка, као Француз, као Инглец, као Талијан. Славени имаду разлога да се поносе и да се веселе. Ми Хрвати такођер се поносимо и веселимо. Ми Хрвати такођер поздрављамо срдачним заво сом чешку изложбу. „Обзор“ може то већим правом учинит, јер он најживљом симпатијом прати развитак свари у Ческој — јер њега са Чесима спаја, као ниједан други лист, начело славенске моралне солидарности — јер је он увијек схваћао положај Ческе на Сјеверу истовјетним са

оним Хрватске на Југу — јер је он, и тим се поносимо, први своју ријеч дигао против томе, да се чешка делегација у Бечу осами и са свијем срцем заговарамо нуду да се око ње сакуне сви остали Славени.

Живјела Ческа!

Земунско Ново Време доноси овај чланак о „Бердану“:

Као новинари упућени смо да пратимо све политичне догађаје и што мало час рекосмо, не односи се на нас. Данас пак силазимо са попришта посведневних догађаја те ћемо у кратко да посматрамо пројект у регулацију Бердана или гвоздене каније на Дунаву, догађај, који ће и онда од заматаја бити, када потоње генерације заборавиле буду, да је живио кнез Бизмарк, Буланже или краљ Милан. Много ће се што шта прекривјети али пројект сујетког и панаметског канала, пројект мореуза од Коринта и регулација Бердана, ствари су, које су за хиљаде година одређене, те је управо човјечијем оку немогуће просудити њихов заматај за будућност, ако култура човјечија и трговина овако напредовала буде, као што данас напредује.

Бердан је још старим Римљанима бригу задавао; у њему је виђена запрека за многе ствари, које би се збити могле, да га нестане или да се регулише. Древни римски споменици од доњег Милановца до Турин-Северина, најбоље показују, какав је значај доњи Дунав имао. Сада ће Бердан т. ј. узине на Дунаву и Катаракти ниже Оршаве и више ове регулисани бити и Днав ће бити отворен од Пасаве до ушћа свог у црно море...

Ми у овој регулацији доњег Дунава видимо големо добит за свијетски промет на и за наше крајеве и ако се почиње тврдити, да ће пољоделство и досадање богатство Угарске и Хрватске страдати и пропасти. Песимисте, а таквих смо нашли доста и у угарским и њемачким новинама, вазиру у регулацији доњег Дунава, пропаст агркултуре наше, јер ће сада лаћом, големој Русији, Румунији и Бугарској бити могуће, да све продукте своје агркултуре: жито, зоб и кукуруз на наш трг донесу и јефтиним цијеном својом нашу робу туку. Видјевши наш земљодјелац, да јефтиније а тјко исто добро жито из Русије и Румуније добити може, неће моћи тада по доједању цијену своје жито да прода, те ће лагано почети да напушта агркултуру, која се више не неплаћује, дачем ће на мах и цијена земљи пасти, која онолику ренту не одбацује, коју је до сад одбацивала. Придоћи ће тада и богати странци, те ће ту земљу покуповати, која неће управно ни цијену имати.

Тако умјију песимисте. А за тим долају: пошто је ријека Дунав међународна и сваком отворена, неће помоћи ни царинске таксе, јер храна ће се моћи из Русије и Румуније довозити до Биограда, Земунa и Шапца и овдје ће сузбити еродну робу множином, квалитетом и цијеном својом. Но све ово што се мисли, не стоји, ма да је често отварање новог пута, трговину на старом — укочило и уништило. Млетке су почеле опадати, када се пронашао годнији пут за источну Индију Од отварања суецког канала, престала је она трговина, која је удешена била за пут око предгорја добре наде. Отварањем панаметског канала узеше трговина американска и јевропска други правац него ли онај око јужне Америке. Истина је дакле, да је отварање нових путова уништило по кад и кад трговину на старим путовима.

Регулисавњем Бердана отвара се нов пут, јер катаракти доњег Дунава били су у истини запрека за велику житну трговину. Истина тај пут постојао је и прије за мање терете. Али ми не можемо да вјерујемо, да би регулисање његово могло умножити житни увоз, јер Русија у истини не продуцира онолико, да би та роба могла у маси потиснути сланину нашу робу. Русија је тако голема, да оно што у Јевропу расте, тек све крајеве подмирати може. Регулисавњем Бердана не може прије сто година одлучивати ни по Румунију, ни по Русију ни по Аустро-Угарску, те пошто политичари и народни економци на даљи рок предвидјети не могу, неоправдана је свака бојазан, коју регулација Бердана изазива.

ДОПИСИ.

Љеш. нахија, 27 априла. — (скакавац, овогодишњи рад).

Познато је, да је прошле године неки дио Црне Горе јако похарао скакавац, а ове године пријети још више, јер данас на оним мјестима, гдје су се прошле године јата зауставила, укажује се милионима сјеме. Обично се његово сјеме налази кроз пржељаву земљишта. Одмах, кад изађу из земљишта, скачу; тек трећи или четврти дан почну се кунити на гомиле, или, као што народ каже — ослышати. Најбоље их човек може ту наћи кад, још док су млади, какве хладне ноћи ноће рано на њихове логоре. Влада је већ наредила, да се тријебе, што се боље може. Али, што

се мени чини, грађем се никако потући не може, да му се учини квара. Што се препоручује, да се на ле сламом и каменним уљем, тијем чиними се, да се неће ништа постићи, јер као што је познато, попришна земље није глатка, већ мање више изхрбана, те слама не може скакавце погорети, јер се налазе кроз пржину, рапе, шибуће, гдје не може ватра допријети.

Колико се мени чини, најбоље се скакавац истребити, ако се покуши пенела, највише што се може, на онда мјеста, гдје се излеже скакавац, посути пенелом, који ће ући и у најмање земљине поре, за тим полити га каменним уљем, те ће и горети пламеном за дуже времена. Тако у два три пут изријати земљу, посути пенелом и уљем, на запалити; или печепрљати земљу, да чаурнице изађу поврх земље, и оставити их на сунцу; тако за неко вријеме угине. Ја сам то опровао, и сигурно је Потоње сретство најбоље би употребити било, гдје скакавац није у великој количини, да се неби тропило камено уље.

Опшени савјети Његова Височаштва побудили су народ, те је ово године много узрадио. Поред 1336. коријена мајеница, које је Љеш-нахија ове године посадила, одреда има људи, који су усадили од 100—3000 лоза. Да ове године не паде снјеж, каквог ријетко ко памти међу нама, напредак у раду би двоиним био виши. Тако исто кина, која је с малом изузетком владала вијелог прољећа, одоцила је снјежне руметина (кукуруза) и кртоле.

М—р.

Колашин, 1 маја.

Лицем на Цвијети 14 априла т. г. грађани Колашина, Марачани, Ровчани и Пољани — установише читаоницу најпрву ове је доброволјним прилозима, називом „Колашинска народна читаоница“.

На првом састанку уписало се само одаво 30 чланова, а изглед је да ће их бити још толико само из ове нахије. Саостављен је штатут читаонички, одобрен и потврђен друштвом, који ће се послати и г. Министру Унутрашњих Дјела на потврду а г. Министру Просвјете и Цркв. Дјела на преглед и одобрење, пошто је овоме друштву циљ просвјетна.

Данас први дан маја, отвори се овеђе први пут поштански уред управитељем књ. црногорских пошта те и ми за нашу читаоницу упутисмо одма претилате на шједехе листове: „Глас Црногорца“, „Нову Зету“, „Просвјету“, „Српски Глас“, „Мале Новине“, „Тежак“, „Сарајевски Гласник“, „Брско“ и „Напредак“. С овјем се морамо ограничити до издуће нове године, а тада ће се вијести циљике и потребе на главном годишњем састанку и узети за наступајућу годину ако Бог да још више новина и повремена синеа.

Поводом отварања поштанског уреда и читаонице, а и ушњед добријех вијести о здрављу Његова Височаштва Књагиње Милене било би данас у Колашину веселе као и кад, но народ колико је гођ обрадован добријем гласовима послје онакве и онолике зобње за високом Владарком и мајком, сад опет не може то васеље изразити ушњед великог губитка и короте за Великијем Књазом Николајем Николајевићем, који је народу Српском колико толико био зашјечни петогодишње рапе. Овај губитак овога великога мужа, те је потресао руски велики свијет, допро је и дирнуо те јако у живце нашег народа те већ свако поима и зна за жалост у Русији, и кад је тамо природно је да је и код народа Српског, на се моли Богу за здравље и јачину, слогу и брацку послушност и помоћ живијех с обадије стране.

У осталом народ је у добром здрављу и преко свега тога што је зима била необична а прољеће опорно, узрадио је доста; а ичекује народ из ове нахије сад овјих дана мјерење пута од Подгорнице на Лим, те је свак весело, што ће се тако зближити наш народ са Старом Србијом.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 10 маја.

Њихова Височаштва Књаз и Књагиња Миленa отпутовали су у пропалу сриједу из Кана у Париз. Пред полазак походно је Високу Болесницу, већ нам познати доктор Поарије, који је телеграфично доставио Његовој Свјетлости Књазу Нашљединку, да је Њезино Височаштво Књагињу Милену нашао у много бољем стању него што Ју је оставио, кад је на Цетиње долазио, и да ће брзо вијет Своју Узвишену мајку потпуно здраву. У Паризу употребиле се сва лекарска вјешти на да се болести и пошљедњи квасан уништи.

(На рођен-дан) Његова Царског Височаштва Царевина Николе Александровића било је у капели женског института благодарње, на ком су при-

суствовали Њихове Свјетлости Престолашљедник Књаз Дашило, Књагињице Јелена и Ана, и Књаз Петар Карађорђевић, г. К. М. Аргиропуло, и г. Ј. Павловић министар просвјете.

(Путовање Високијех особа) У уторник смо примили овај телеграм „Кор. Бир.“:

БЕЧ, 7 маја. — Велика Књагиња Милица присијеза је из Кијева и крестула је пут Кана.

(Високо одликовање.) „Кор. Биро“ нам је доставио шједехи телеграм:

ПЕТРОГРАД, 5 маја. — Црногорски министар-пресједник Војко Петровић добио је орден Александра Невскога.

(СТИГЛИ СУ), у четвртак вече на Цетиње Министар Француски Г. Граф Амело од Шају и министар Талијански Г. Маркиз од Кастелејанко, који су дошло-види уз Бојану и скадарско језеро, пошто су прегледали Скадар и његову околину.

(Врањински Никољдан) и ове године је свечано прослављен у обновљеном славном манастиру на Врањини. У очи славе отишао је са Цетиња Њ. Високопросвјетленство г. Митрополит Митрофан у пратњи протодјакона Радичевића преко Ријеке на Врањину, гдје је служио. Књажевску владу је заступао на славиг. Сердар Раде Пламеница. Народа је било доста из све околине.

(Водовод) у велике се ради. Тријешњанска кућа К. Грајиница, с којом је општина цетињска склопила уговор за набавку цијеви и потребног олова, већ је предала два дијела цијеви и све олово, и пој је била пеналћена већ половина погођене своте. На водоводу ради сваки дан 500 радника, и ми се надамо, да ће нам овога лета доћи вода Озовица на Цетиње.

(Свадба.) Прошле недеље венчао се у Грађанима г. бригадир Јован Поповић Липовац, наш цијеник, са шјесном госпођицом Јаком, кћерком г. Стевана Радоњића с Цетиња. Дивна кита сватова, на броју 21, дошли су и пошан здраво преко Ријеке, скадарскога језера и Вира. Вријеме је било врло ружно, али ипак није веселијем сватовима ништа сметало. У Грађане је било пошло са Цетиња дан прије више одабранијех пријатеља младожењенијех.

(Добри знаци.) Дјевојке никшићке добиле су ово писмо из Биограда, ком радо уступамо мјеста:

Драге сестре,

Срећна сам, што могу да констатијем, како су се и девојке славиг „Оногшта“ ухватиле у коло оних српских девојка, што спремају заставу Велике Србије.“

И природно је да у служби српске мисли, не изостану иза других девојка јуначке Црне Горе ни девојке Оногшта, које је у највијој борби за слободу стекла толико славе, да му је и сам крунсени цијеник српски оплео диван вјенац оном цијесмом:

„На бијелу Оногшту
Застава се зноја вије,
А Пламеница појнеда
Под њом ружно вино пије;“

Око њега барјактари
Запратили ка' орлови,
А Никшић свети тужни,
Сад су мени сви робови“.

Молим Вас да уз благодарност на прилогу, примите и мој сестрински поздрав.

Пресједница одбора српских-девојка за рађење заставе друштву „Велика Србија.“

Београд, 30 априла 1891.

Славка А. Васиљевића.

Атентат на Царевина.

ТЕЛЕГРАМИ.

ПЕТРОГРАД, 4 маја. — Царевина иде на боље. Нема ни мало огња.

ТОКИО, 5 маја. — Стање Царевине врло повољно.

АТИНА, 6 маја. — Општина држала благодарње за Царевина. Цар је ердачно одговорио на честитан градоначелника.

ПЕТРОГРАД, 6 маја. — Р. Царевинева је излијечена.

БЕЧ, 7 маја. — У руској ц

